

2019-02-18

Dnr 5.2.1-2018-1609

Naturvårdsverket
106 48 Stockholm

registrator@naturvardsverket.se

Sámediggi
Sámedigge
Sámiediggie
Saemiedigkie

Underrättelse om att Finland påbörjat planeringen av kraftledningsprojektet Keminmaa-Torne älv, delprojekt i en ny förbindelse mellan Messaure i Sverige och Pyhänselkä i Finland. Ärendenummer NV-08641-18

Sametinget i Sverige är både en statlig myndighet och ett folkvalt samiskt parlament med syfte att förbättra de svenska samernas möjligheter som ursprungsfolk att bevara och utveckla sin kultur. Till Sametingets uppgifter hör att medverka i samhällsplaneringen och bevaka att samiska behov beaktas – däribland renskötelsens intressen – vid utnyttjandet av mark och vatten. Sametinget har fått möjlighet att lämna synpunkter på det rubricerade ärendet.

Sametinget har intresse av fortsatt medverkan i miljökonsekvensbedömningsprocessen för kraftledningsprojektet Keminmaa-Torne älv. Sametingets generella ståndpunkt är att eventuella exploateringar måste genomföras så att den samiska kulturen och renskötseln har möjlighet att utvecklas inom Sápmi. Markexploateringar kan bara genomföras om renskötseln och övriga samiska behov beaktas och respekteras. För att renskötseln ska kunna fortsätta existera är markerna av största betydelse. Aktörer som tar mark i anspråk där renskötselrätten utövas måste ta hänsyn till vilka ingrepp som kan accepteras och vilka skadeförebyggande åtgärder som krävs för att denna rätt inte ska kränkas. Det är bolaget som ska åläggas villkor till skydd för rennäringen och ett sådant åläggande får inte direkt eller indirekt ställa krav på att samebyn ska bedriva sin enskilda renskötsel på visst sätt. Det förutsätter medgivande från de berörda renägarna. Det är berörd sameby som ska redovisa om det finns lämpliga skyddsåtgärder. Samebyn har både traditionell kunskap och erfarenhet om hur deras renskötsel bedrivs och vilka konsekvenser som luftledningars orsakar, det finns dessutom vetenskapligt stöd för att renar undviker kraftledningarsgator.

Riksintresse rennäring

På svensk sida berörs riksintresse för rennäringen och enligt 3 kap. 5 §, första stycket miljöbalken ska mark- och vattenområden som har betydelse för bl.a. rennäringen så långt möjligt skyddas mot åtgärder som kan påtagligt försvåra näringens bedrivande. Enligt andra stycket ska områden av riksintresse för rennäringen skyddas mot sådana åtgärder. Bestämmelsen innebär att i områden som är av riksintresse ska åtgärder som kan påtagligt försvåra renskötseln bedrivande inte tillåtas. Områdena karaktäriseras ofta som flyttvägar, svåra passager, kalvningsområden och rastbeten. Riksintresse rennäring ska ses i ett landskapsperspektiv eftersom det handlar om ett skydd för områden med olika ändamål

Cujuhus/adress	Telefodna/telefon	Fákxa/tefefax
Box 90, 981 22 GIRON/KIRUNA		
Besök: Adolf Hedinsvägen 58	0980 - 780 30 (växel)	0980 - 780 31
e-post: kansli@sametinget.se		
Org.nr.: 202100-4573		www.sametinget.se

som måste hänga ihop för att helheten ska fungera. Det är således inte bara de utpekade områdena ska skyddas utan även funktionella samband som flyttleder och sammanhängande markområden så att den fria strövningen till och från dessa områden inte hindras. Därmed bör observeras att även förhållandevis begränsade åtgärder kan avsevärt försvåra renskötseln. Rennäringen är en förutsättning för den samiska kulturen och riksintresseskyddet för rennäringen tillkom p.g.a. rennäringens svårigheter att hävda sig mot starka exploateringsintressen. Staten har en skyldighet att tillförsäkra att renskötseln ska kunna fortsatt existera även för kommande generationer och då är markerna av den största betydelse.

Inflytande

Samebyarna har rätt till inflytande och ska ha möjlighet att påverka besluten när mark inom det samiska traditionella området berörs. Verksamhetsutövaren ska ha dialog direkt med berörda sameer om planerade exploateringar. Sametinget anser att vissa normer ska följas för att det ska anses som att samerna deltagit effektivt:

- Den traditionella näringen får inte bli tillintetgjord.
- Samrådsförfarandet har varit omfattande och har resulterat i ett positivt stöd för åtgärden hos en majoritet av de rådfrågade.
- Samebyn ska få så mycket information om åtgärden att de kan fatta ett informerat beslut om projektet och om de så önskar lämna sitt "fritt och informerade samtycke".
- Samebyn ska ges möjlighet till ett effektivt deltagande och ett faktiskt inflytande. För att nå ett effektivt deltagande avses; tidsaspekten, ekonomiska resurser och att inga andra faktorer redan låst förutsättningarna.
- Den samiska kulturen och de samiska rättigheterna/folkrättsliga principer ska respekteras.

Samisk markanvändning och miljökonsekvensbeskrivning (MKB)

En exploatering av marken innebär ofta att även landskapet runt omkring påverkas med förändrad natur och förutsättningar. Detta ger konsekvenser för samerna och den samiska kulturen, då den samiska markanvändningen som regel försämras. Det är viktigt att berörda samebyar kommer in i ett tidigt skede i arbetet med att ta fram en MKB för att kunna förmedla sina kunskaper och syn på den planerade verksamheten. Sametinget har tagit fram en vägledning för hur samisk markanvändning ska integreras i MKB-processen:

<https://www.sametinget.se/26843>

I en MKB ska bland annat följande beskrivas:

- Hur, när och var renskötsel bedrivs i det aktuella området
- Vilken funktion området har för rennäringen
- Samlad bedömning av vilka konsekvenser som kan uppstå för renskötseln inom berörd samebyn samt påverkan på samebyns funktionella samband
- Kumulativa, permanenta, tillfälliga, sociala och kulturella effekter
- Redogöra för berörda riksintressen
- Redovisa förebyggande och skadelindrande åtgärder som vidtas för att minimera störningar på rennäringen
- Redovisa aktuell samt förutsägbar intrångsbild för berörd sameby
- Eventuell påverkan på angränsande samebyar

Cujuhus/adress	Telefodna/telefon	Fåksa/telex
Box 90, 981 22 GIRON/KIRUNA		
Besök: Adolf Hedinsvägen 58	0980 - 780 30 (växel)	0980 - 780 31
e-post: kansli@sametinget.se		
Org.nr.: 202100-4573		www.sametinget.se

- Redovisa vad som framkommit i samrådet med berörd sameby

Konsekvenser

Samebyarna är redan hårt påverkade och undanträngda av olika verksamheter. Vilket har lett till merarbete i det dagliga renskötselarbetet. Alla kvarvarande marker är viktiga och blir allt viktigare särskilt när klimatet är ostabilt. Renskötseln bedrivs utifrån renarnas förutsättningar och på renarnas villkor. Renen vandrar efter födan och olika betesområden används under olika årstider och förutsättningar. Renskötselns bedrivande påverkas av en mängd yttre faktorer som väderleks- och snöförhållanden, rovdjurstryck, renarnas kondition, betestillgång, personal, störningar från andra verksamheter m.m. Renskötseln är till sin natur en verksamhet som bygger på hög flexibilitet i förhållande till miljö- och vädermässiga variationer. Anpassningsförmågan har därför av tradition ansetts vara hög. Renskötsel bygger på ekologiskt hållbara principer och är därför beroende av ett sammanhållet naturlandskap. Olika områden och möjligheten att förflytta sig däremellan brukar benämnas funktionella samband. De funktionella sambanden skapar grundläggande förutsättningar att bedriva renskötsel i en sammanhållen årscykel. Ett krav för skydd av funktionella samband är att renskötseln inom ett område inte ska tillåtas bli störd av exploateringar i sådan omfattning att den sammanlagda effekten av exploateringarna leder till att den sammanhållna årscykeln hotas.

Den planerade luftledningen på svensk sida ligger inom samebyarna Slakka, Jåhkågasska tjiellde, Udtja, Tuorpon, Sirges, Unna tjerusj, Gällivare, Ängeså, Kalix, Pirttijärvi, Korju och Lihittjä. Den berör flera riksintressen för rennäringen exempelvis i form av kärnområden och flyttleder. Påverkan på renskötseln i Sverige av kraftledningen på finsk sida kan vara i form av exempelvis transporter, mänsklig aktivitet samt ljud och ultravioletter. De ljud som alstras från kraftledningar och kunna uppfattas som störande för renarna. Det ultravioletter ljuset i kraftledningar ser renarna som små ljusgnistor och därför undviker att vistas nära dem. Kraftledningar och vägar är barriärer i landskapet och studier visar att renar undviker sådan infrastruktur samt mänsklig aktivitet på ett avstånd av 1-12 km. Sametinget anser att det är viktigt att ha helhetsbild av projektet där dem kumulativa effekterna vägs in. Forskningen lyfter fram att konkurrerande markanvändning är en av de faktorer som har störst betydelse för renskötseln och att det även kommer att ha stor betydelse för effekterna av ett förändrat klimat. Vilket innebär att tillgången till olika betesmarker och flexibilitet att nyttja dem vid olika årstider och väderförhållanden är mycket viktigt för renskötselns klimatanpassningsmöjligheter.

I sametingets yttrande har rennäringsschef Lars-Ove Sjajn beslutat efter föredragning av samhällsplanerare Anne Walkeapää, rennäringssavdelningen.

Lars-Ove Sjajn
Rennäringsschef

Anne Walkeapää
Samhällsplanerare

Cujuhus/adress	Telefvdna/telefon	Fákxa/teleafax
Box 90, 981 22 GIRON/KIRUNA		
Besök: Adolf Hedinsvägen 58	0980 - 780 30 (växel)	0980 - 780 31
e-post: kansli@sametinget.se		
Org.nr.: 202100-4573		www.sametinget.se